

Доклад
за
идентифицирани на добри практики
и
туристически пакети
в трансграничен регион България - Турция

Фондация „Кладара“

2017 година

Съдържанието на публикацията е отговорност единствено на фондация „Кладара“ и по никакъв начин не трябва да се възприема като израз на становището на Европейския съюз или на Управляващия орган на Програмата

Съдържание

Въведение

Представяне на добри практики и туристически пакети в трансграничен регион

България - Турция

Старият град Несебър, България

Град Одрин и неговите пазари, Турция

Село Бръшлян, България

Джамията Селимие, Одрин, Турция

Созопол и островите Св. Иван и Св. Петър, България

Комплекса Султан Баязид и Музея на здравето, Одрин, Турция

Замък, област Бургас, България

Клъстер от туристически обекти: Правосъдната кула; площад Сараичи Къркпънар; Новият дворец на Одрин; Мемориалът на Балканските войни, Одрин, Турция

Остров Св. Анастасия, Бургас, България

Комплекс Сокуллу Мехмет Паша, Люлебургас, Турция

Възможности за представяне и популяризиране на идентифицираните добри практики и наличните туристически пакети в трансграничния регион България - Турция

Заклучение

Източници

I. Въведение

В съвременния свят значението и ролята на туризма не само за националната, но и за световната икономика, постоянно нараства. Днес туризма е сред основните икономически сектори в редица държави, осигурявайки работни места, инвестиции, намаляване на бедността, приходи за държавата, както и съдействие на местните производители. Динамичното развитие на туризма постепенно го превръща в катализатор за социално-икономическо развитие в много страни по света. Освен за подобряването на икономическите индикатори на една страна, туризма също така спомага за създаването на реални условия и предпоставки за развитие на международните отношения от гледна точка на интеркултурния, историческия и социален обмен.

Днес, туризма преминава през своята естествена еволюционна трансформация, като една от характерните нейни особености е, че съвременния туризъм става все по-устойчив. Концепцията за устойчив туризъм се базира на ефективното взаимодействие на следните компоненти, формиращи туристическия продукт, а именно: удовлетвореност от туристическия пакет, икономически фактори, фактори свързани с околна среда, културно-историческа стойност, социални фактори. Търсенето на баланс е основна задача при реализирането на практика на концепцията за устойчив туризъм. Други съществени характеристики на устойчивия туризъм са свързани с необходимостта от определяне на норма на допустимост за натоварване на околната среда от човешка дейност; разбирането на кохезията между околната среда и икономическата дейност; формулиране на ясни правила, по които да се реализира концепцията за устойчив туризъм.

Устойчивия туризъм, с ясна стратегия и визия от страна на водената от държавата политика в сферата на туризма, спомага за подобряване на нейния международен имидж. На лице са редица примери в световен план как държави, посредством реализиране на национална стратегия, с ясна и ефективна методология на поставените цели и задачи,

успяват да разработят туристически продукти, с които да популяризират своите държави като първокласни туристически дестинации. Пример за такива държави са някои страни от ЕС, Юго-Източна Азия и др., които са успели, благодарение на своите национални политики в областта на туризма да разработят туристически пакети, които допринасят за подобряването на международния имидж. Това на свой ред довежда до редица преимущества от икономически и културно-социален характер.

Що се отнася до характеристиките на проектния трансграничен регион – Бургас-Одрин-Къркларели, и България и Турция като цяло, са налични множество реални условия и предпоставки да твърдим, че потенциала за развитие на туристическия потенциал между двете страни е значителен, но за да бъде реализиран на практика е необходима ясна, конкретна и съгласувана стратегия. Това в пълна сила се отнася и за развитието на културно-историческия туризъм в трансграничния регион, който потенциал към настоящия момент не е реализиран достатъчно оптимално и балансирано.

Туризмът е сектор, който до голяма степен се основава на силата на успешните истории и добри и иновативни практики. Устойчивия туризъм има кумулативен характер, който до голяма степен се основава на това, че една добра и/или иновативна практика успешно може да бъде инкорпорирана, естествено отчитайки специфичните особености, в туристическата политика, а от там и продукт в друга страна. Това на свой ред спомага за цялостното развитие на сектора туризъм. В туристическия сектор има положителна особеност, свързана с това, че взимането и интегрирането на добри и иновативни практики има изключително мултиплициращ ефект. Често даже тези практики биват допълнително развивани, с които да се повишава качеството на предлаганите различните туристически пакети.

Основна цел на изследването са идентифицирането на добри практики и туристически пакети, които имат потенциал да бъдат възпроизведени на други места в трансграничния регион в България, както и в Турция. **Фокусът** на изследването също е върху туристическите атракции, материалното и нематериалното наследство на района с историческа, архитектурна и културна стойност. Изследването е съсредоточено върху следните дестинации в България: Несебър, Созопол, Бургас и село Бръшлян, тъй като

това са основни туристически дестинации/обекти в региона, главно в летния сезон. В Турция изследването е насочено главно върху дестинации в Одрин и една дестинация в град Люлебургас – провинция Къркларели.

Допълнителни цели в настоящето изследване: Трансграничният регион на Турция (област Одрин и провинция Къркларели) по принцип е недостатъчен за дългосрочни туристически посещения поради две основни причини: няма нито море, нито планина, които да привличат туристи по време на летните или зимните периоди; близостта до Истанбул, основната туристическа дестинация на Турция, е причината да бъде предпочетен за посещение от туристите вместо Одрин и другите туристически обекти в трансграничния регион. Същите недостатъци са присъщи и за другите два района на българския граничен регион – Ямбол и Хасково. И двата района нямат пряк достъп до море или планини, а близостта на други големи туристически обекти ги оставя настрана от туристическия поток. Имайки предвид по-развитата туристическа индустрия в региона на Бургас и Одрин, изследването се опитва да открие най-добрите практики и туристически програми в тези региони, информацията за които може да помогне на другите региони – Къркларели, Хасково и Ямбол, да разработят подобни практики и продукти за да засилят своя туристически потенциал.

Целта е да бъдат прилагани добри практики от трансграничния регион и по-конкретно регионите Бургас и Одрин, така както те притежават сериозен туристически потенциал, който успешно може да послужи положително за развитието на целия регион. Тези практики могат успешно и бързо да бъдат приложени на практика за други туристически обекти и за разработването на туристически пакети в трансграничния регион, особено отчитайки специфичните особености на региона.

Друга допълнителна цел е прилагайки и инкорпорирайки тези добри практики да се промени качествено характера на туризма в трансграничния регион, който да се фокусира върху привличането на туристи, търсещи да изследват културно-историческото наследство в региона. В резултат на това ще се създадат условия за диверсифициране на туристопотока в региона, както и за предоставяне на допълнителни възможности за развитие на туристическия потенциал на трансграничния регион.

Обектът на изследването е съсредоточен върху това как туристическите атракции в трансграничния регион Бургас – Къркларели – Одрин могат ефективно и успешно да бъдат адаптирани и интегрирани в други субрегиони, с което да се повиши цялостния туристически потенциал и популяризират други или доразвият настоящи туристически пакети, с което на свой ред да се повиши конкурентоспособността на региона.

Предметът на настоящето изследване се концентрира върху представянето на предложените добри практики от различни туристически дестинации/обекти с културно-историческо значение в трансграничния регион, които могат да послужат като успешен пример, и при определени обстоятелства, да бъдат приложени за популяризирането и развитието на други дестинации/обекти в трансграничния регион, с което да се повиши неговия туристически потенциал и конкурентоспособност.

Актуалността на изследването се обуславя от нарастващото значение на туризма в България и Турция, особено в района на трансграничния регион и конкретно регионите на Бургас и Одрин. По данни на Националния Статистически Институт на Р България и Евростат за 2016 г. общите приходи от туризъм и свързаните с него индустрии в България се равняват на 13% от БВП на страната¹². За развитието на туризма в България, и особено в региона на Бургас, говорят и очакваните прогнози, че през летния сезон 2018 г. се очаква летище Бургас за пръв път в своята история да посрещне 3 милиона чуждестранни туристи, което е с около 10% увеличение за летния сезон от 2017 г.³

Що се отнася до Турция, то по данни на международната статистическа платформа Кноема, делът на туризма в БВП на страната за 2017 г. е сходен с този в България и формира 11.6%⁴

Горепосочените данни показват, че и България и Турция имат сериозен туристически потенциал, като той, особено в трансграничния регион Бургас – Одрин-Къркларели, може да се развие допълнително. За целта трябва да бъдат изследвани

¹ Национален Статистически Институт, <http://www.nsi.bg/bg/>

² Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tourism_statistics/bg

³ Летище Бургас, <http://www.bourgas-airport.com>

⁴ Knoema, Turkey - Contribution of travel and tourism to GDP as a share of GDP, www.knoema.com

различни добри практики от трансграничния регион, които да бъдат приложени и интегрирани допълнително в региона.

Методологията на изследването включва в себе си идентифицирането и описанието на предложения за добри практики и туристически пакети на основата на анализ на специализирани доклади в сферата на туризма за трансграничния регион и България и Турция като цяло, както и използване на информация от проведени интервюта на представители на целевата група, а така също и въз основа на доклади от проведени фокус-групи – дейност по проект „Подкрепа за устойчив туризъм“ (Реф. № СВ005.1.22.063 IPA CBC BULGARIA-TURKEY PROGRAMME 2014-2020).

Интервютата са взети от представители от сектора туризъм – туроператори, управители на музеи и обекти с културно-историческо значение, представители на местната власт и на браншови асоциации и съюзи. От специализираните анализи за туризма и от докладите за проведените фокус-групи по проекта се използват различни качествени и количествени данни и показатели. Качествените данни са предимно препоръки, мнения и констатации от страна на участващите във фокус-групите представители на целевата група по отношение на развитието на устойчивия туризъм в региона и идентифициране на добри практики и туристически пакети, както и от проведени интервюта, докато количествените данни са свързани предимно със статистическа информация и данни от различни анализи и доклади за състоянието на туризма в изследваните проектни региони. По този начин се достига до ефективно взаимодействие при съставянето на изследването за добри практики в трансграничния регион, което взема предвид както академично-аналитични данни, така и тези от представители на целевата група по проекта, с което се достига мултиплициращ и устойчив ефект от проекта.

Източниците, с които се бори при осъществяването на изследването са различни по своя характер. Библиографията включва различни специализирани анализи и доклади в областта на туризма, налични в публичното интернет пространство, в това число и в специализираните статистически платформи (Евростат, НСИ, Кноета и др.).

От изключително значение за формулиране и идентифицирането на добри практики и туристически пакети в трансграничния регион България – Турция са проведените по проект „Подкрепа за устойчив туризъм“ (Реф. № СВ005.1.22.063 IPA CBC BULGARIA-TURKEY PROGRAMME 2014-2020) Фокус-групи и интервюта от представители на целевата група. Именно ефективната информационна кохезия при използването на данни от публичните специализирани източници и анализи и резултатите от проведените фокус-групи и интервюта, е от изключително значение при качествено идентифициране на добри практики и формиране на туристически пакети в трансграничния регион България – Турция.

II. Представяне на добри практики и туристически пакети в трансграничния регион България - Турция

Както беше посочено във въведението на настоящото изследване въз основа на проведените по проекта фокус-групи, както и на базата на проведени интервюта с представители на целевата група по проекта, са идентифицирани следните добри практики и туристически пакети в трансграничния регион Бургас – Одрин - Къркларели, а именно: Старият град на Несебър, България; Град Одрин и неговите пазари, Турция; Село Бръшлян, България; Джамията Селимие, гр. Одрин, Турция; Град Созопол, България, Комплекса Султан Баязид и Музея на здравето, Одрин, Турция,; Замък, област Бургас, България; Клъстър от туристически обекти: Правосъдната кула; площад Сараичи Къркпънар; Новият дворец на Одрин; Мемориалът на Балканските войни, гр. Одрин и района, Турция; Остров Св. Анастасия, България; Комплекс Сокуллу Мехмет Паша, гр. Люлебургас, Турция.

Част от идентифицираните добри практики и туристически пакети са обсъдени в детайли на проведените по проекта фокус-групи. Голяма част от тях са приети в единодушие от участниците във фокус-групите. По време на фокус-групите са представени и резултатите от преведените интервюта с представители на целевата група. Някои от добрите практики, свързани с успешни истории за популяризиране на дадена туристическа дестинация са предложени и по време на фокус групите. Такова е предложението като добра практика да бъде идентифицирани възможностите, които предлага Остров Света Анастасия. Обсъдена е темата, свързана с това, че добрите практики, като процеси и система за управление могат да послужат за популяризирането на други дестинации/обекти в трансграничния регион. Такива примери са дадени например, че по пример на Созопол и Несебър, могат да се разработят туристически пакети на други не толкова популярни туристически дестинации като района на Айтос и Карнобат, към който пакет да се включат крепостите Русокастрон, Маркели, банята Аква Калиде, римското селище Деултум, черната джамия в Карнобат и други обекти/дестинации в района.

Участниците във фокус групите се обединяват, че за да бъдат разработени по-малко популярните туристически обекти/дестинации в трансграничния регион трябва да се идентифицират добри практики от вече съществуващите и успешно разработени туристически дестинации в региона, както и направена стратегия как най-ефективно и оптимално да се приложат тези практики. Темата за диверсифицирането на характера на туризма също е взета под внимание както по време на фокус-групите, така и в проведени интервюта. По всеобщо мнение на българските представители в целевата група, българските туристи пътуват много по-често до Турция, отколкото турските такива в България, които посещават трансграничния регион. За българите Одрин и Къркларели са добре познати дестинации не само за шопинг, но и поради факта, че там се намират исторически обекти от световно значение за културата в цяла Европа. Въпреки това има места, които все още не са познати за българските туристи, които могат успешно да се разработят по пример на предложените от турските фокус-групи туристически пакети и добри практики.

Основните **критерии** за идентифициране на представените по-долу дори практики и туристически пакети са свързани с няколко основни пункта, а именно: Популярност на обекта/дестинацията сред туристите с профил, фокусиран върху културно-историческия туризъм; налична ефективна система за управление/мениджмънт на обекта/дестинацията, основаваща се на запазване на културно-историческото наследство; достъпна инфраструктура; културно-историческа стойност на обекта/дестинацията, възможност да ефективно апробиране добрата практика на други туристически обекти и дестинации в региона.

Идентифицираните добри практики и туристически пакети безспорно представят до голямата степен обекти/дестинации със значима културно-историческа стойност, но в същото време, от гледна точка на тяхното управление, могат да послужат като успешен пример, посредством който да се създаде ефективен модел за внедряване на добри практики за популяризиране и развитие на нови и/или недостатъчно популярни от гледна точка на културно-историческия туризъм обекти/дестинации в трансграничния регион.

Идентифицираните добри практики и туристически пакети са представени само такива, които се намират в трансграничния регион. Причините за това са свързани с обстоятелството, че основната цел на тези добри практики и туристически пакети е да бъдат успешно приложени като модели в други не толкова популярни обекти/дестинации от региона. Специфичните фактори в региона, свързани с различните обстоятелства, вземащи под внимание общи характеристики в историческото развитие на региона, прилика в историческите архитектурни стилове, културно-социални традиции и обичай, правят използването на идентифицираните добри практики и туристически пакети, като един от най-ефективните и оптимални варианти за цялостното и комплексно развитие на туристическия потенциал на трансграничния регион.

Не на последно място, за да пълна академична яснота при идентифицирането на добри практики и туристически пакети, трябва да се даде **работна дефиниция** в настоящото изследване на термините “добра практика” и “туристически пакет”.

За целите на настоящето изследване под “**добра практика**” се взема определението дадено от американската бизнес консултантска компания WebFinance Inc., а именно: Метод или техника, системно и постоянно показващ по-добри резултати от постигнати такива при използване на други средства⁵.

За целите на настоящето изследване под “**туристически пакет**” ще се разбира определението използвано от Съвета на ЕС, и по-конкретно за „Пакетното туристическо пътуване“, а именно: „Пакетното туристическо пътуване“ представлява комбинация от туристически услуги, които обикновено включват транспорт, хотел и някои други услуги, например наемане на автомобил⁶.

⁵ Good practice (best practice) definition, WebFinance Inc., <http://www.businessdictionary.com>

⁶ “Пакетни туристически пътувания: подобряване на правата на почиващите”, <http://www.consilium.europa.eu/bg/policies/package-travel/>

Старият град Несебър, България

Географско местонахождение

Град Несебър, Население: 14 157 жители (ГРАО, 2017-12-15); GPS координати: 42.660555, 27.737331

Община Несебър: Размер: 420 кв. км; Население на Общината: 25 000 жители;

Тип: малък град/туристически град.

Описание:

Първата идентифицирана от фокус-групите и проведените интервюта добра практика е град Несебър. Той сред най-популярните и добре разработени туристически дестинации/обекти в българската част на трансграничния регион. Средновековният град е определян като бижутото на Българското Черноморие. Той е наследник на древно тракийско селище Менебрия, на гръцка колония и важен търговски център Месембрия. Несебър е един от най-старите градове не само в България, но и в Европа и един от най-богатите архитектурни паметници от средновековието на България. Основан е като Месембрия през 6 век пр. хр. и е включен в списъка на световното наследство на ЮНЕСКО от 1983 г.

Разположен на малък полуостров в Черно море, приятното туристическо място годишно привлича милиони посетители. Малък път, който свързва полуострова с континенталната част, минава през тесния портал на древна крепостна стена към необикновен, малък исторически град с многобройни добре запазени сгради (предимно средновековни църкви) и тесни калдъръмени улички, криволичещи сред дървени къщи от 18 и 19 век. Типичните къщи на Несебър имат каменни основи и широки надвиснали дървени надстройки.

Днес духът на древния пазар живее с многобройни продавачи по тротоарите, които предлагат всякакви художествени произведения и туристически сувенири като

фини ръкоделия, керамика, дърворезби, картини и други сувенири, показващи културно-историческото наследство на градът.

Идиллични ресторанти на стръмното крайбрежие или в центъра на стария град приканват посетителите да си починат и да се запознаят с културно-историческото наследство и стойност на Несебър.

Старият град Несебър е успешно съчетание на различните исторически и културни епохи - Античност, Средновековие и Българско Възраждане, което съчетано с различни комплексни мерки за популяризиране на градът като туристическа дестинация, го правят Добра туристическа практика с възможност да бъдат разработени различни туристически пакети, включващи множеството културно-исторически обекти в самия град.

Наред с огромния брой архитектурни и археологически паметници, градът е разработил много добра инфраструктура за туристите и посетителите. Има няколко автобусни линии, които свързват града с други големи туристически дестинации в региона: Слънчев бряг, Бургас, Созопол, Св. Влас и Поморие. Автобусите имат удобно разписание, уточнен график за летния сезон и се обслужват от контролори на място, които продават билети в автобуса и дават указания за най-подходящата спирка до желаната дестинация. Автобусният превоз има многобройни автобусни спирки през комплекса Слънчев бряг и Св. Влас, което прави пътуването от тези топ туристически комплекси до Несебър много удобно за всички туристи, които искат да го посетят.

Атракционно влакче редовно превозва туристи от и до Слънчев бряг докато маршрутът му минава покрай морския бряг и през новия град Несебър. Има удобен възел между атракционните влакчета, движещи се в рамките на Слънчев бряг и тези, отиващи до Несебър. В пиковите часове влаковете преминават на всеки 5 до 10 минути и са удобни за туристите, тъй като добре развитите маршрути правят възможно туристите да хванат тези влакове навсякъде в основните пешеходни зони в комплекса.

Като връх на пътните транспортни средства старото пристанище осигурява възможности за воден транспорт. Има редовен трансфер с лодка до Слънчев бряг и Св. Влас. Самото пристанище е чудесно място за разходка и релаксация, минавайки покрай

впечатляващи малки рибарски лодки и новите мощни яхти и катамарани, намиращи се в пристанището.

Няма такса за влизане в стария град и туристът може да разгледа всички паметници безплатно. Има малка такса за онези, които биха искали да разгледат паметниците отвътре като тази такса се предоставя за да се покрият разходите за охрана (всеки паметник има едно или две служебни лица, които наблюдават наследството, което трябва да бъде запазено) и за тяхната поддръжка и реконструкция. В града има десетки ресторанти, кафенета, заведения за бързо хранене и стотици магазини за сувенири, дрехи, занаятчийски и други продукти, които представляват интерес за туристите.

Отстрани на пристанището за тези, които пътуват с автомобил или екскурзионни автобуси има паркинг с капацитет 500 превозни средства. Паркингът е на 5 минути от стария град и осигурява удобство за туристите да достигнат до забележителностите с минимално ходене. Запазените паметници от всички етапи на дългото им съществуване: останки от крепостни стени от римско време и средновековие, стари византийски и български църкви, антични къщи от 18 и 19 век, правят дестинацията уникална за туристите. Друго голямо съкровище на града са многобройните църкви. В града има също археологически музей, където туристите могат да научат повече за архитектурата на паметниците на града.

Старият град Несебър има своя дял за развитието на туризма в граничния регион на България. **Той успешно съчетава древните културно-исторически паметници със съвременна транспортна инфраструктура.** Старите къщи са добре трансформирани в хотели, ресторанти, занаятчийски магазини и други места за туристическа атракция. Милиони туристи избират дестинации като Слънчев бряг, Св. Влас, Поморие, Ахелой, Равда, Бургас, Сарафово, за да се насладят на морския бряг през деня и на следобедните разходки и вечеря в древните околности на стария Несебър. Така, поради уникалното съчетание от ценности, предоставено на туристите, град Несебър заема първо място като добра практика за туристическа атракция. Милиони туристически пакети се продават всяка година за тази дестинация, съчетана с различни транспортни средства – редовни автобуси, организирани автобусни пътувания, рент а кар, лодки и атракционни влакове.

Цели и дейности

Целите при прилагането на добрата практика са свързани най-вече с прилагането на туристическия модел на Несебър в други дестинации/обекти в трансграничния регион с относително сходни характеристики и налични условия, но с по-малка туристическа популярност. Както бе споменато градът развива добре туризма благодарение на различни по своя характер фактори, в това число и налична инфраструктура. Целите са свързани също така и с това, ако не цялостно, то частично някои елементи от този туристически модел на градът, който в целите на настоящото изследване е идентифициран като добра практика в трансграничния регион, да бъдат успешно инкорпорирани и в други дестинации, с което да се повиши туристическия потенциал на региона. Цели се също така и проучване на възможността Стария град Несебър да бъде включен като компонент от нови съвместни туристически пакети, свързващи го с други дестинации/обекти от региона, притежаващи значимо културно-историческо наследство. Такъв пакети би бил например “Античното Черноморие: Несебър, Поморие, Созопол” или други.

Постигнати резултати и индикатори

Безспорен факт е, че Несебър е една от най-посещаваните туристически дестинации по Българското Черноморие, а може би и в страната. Туристическата агломерация Поморие-Равда-Несебър-Слънчев Бряг-Свети Влас е един от регионите в България с най-голяма концентрация на чуждестранни туристи. Различните видове туризъм, който предлага тази туристическа агломерация, в това число и културно-исторически – Стария град Несебър позволява задоволяването на различните потребности на туристите. Предвид свободния достъп до Стария град на Несебър трудно може да се даде точна статистика относно точното количество чуждестранни, в това число и турски, а така също и български туристи. Това се обуславя и от все по-

нарастващия контингент на туристи, които организират сами своите пътувания. Един от факторите, който рефлектира върху културно-историческия туризъм в региона на Бургас е, че той до голяма степен се свързва с летния туристически сезон, който пък на свой ред реално е около 3 месеца. В последно време местните администрации в региона Бургас предприемат мерки за частично диверсифициране на културно-историческия туризъм в региона, с което се цели увеличаването на туристите извън този летен период. Мерките за това са свързани с добавянето на нови удобни полети от местните летища, опериращи извън сезона, както и подобряване на пътната инфраструктура. По този начин сезонът на културно-историческия туризъм в трансграничния регион може да бъде увеличен от март до октомври, с което да се увеличи туристическия потенциал на региона. За реализирането на това обаче, от изключително значение ще бъде прилагането на туристическия модел на Несебър и Стария му град в други дестинации и обекти, в това число и такива в трансграничните региони на Турция.

Допълнителни коментари

Разработената от местната администрация стратегия за развитие на туристическия потенциал на града може да бъде разгледана от други градове в трансграничния регион за да засилят своя туристически потенциал. По примера на Несебър могат да се развият други дестинации/обекти в трансграничния регион. Най-съществен пример може да бъде намиращия се в непосредствена близост до Несебър град Поморие, който също е град с древна история и има реални условия да използва наличната инфраструктура. Туристическия модел на Стария Несебър може да бъде успешно приложен в Поморие, като дори могат да бъдат развити съвместни туристически пакети, особено за туристи, търсещи културно-историческия и археологически фокус в своето пътуване. Това се обуславя и от вече наличната добра инфраструктура между градовете в региона, както и от близостта до летища в региона. Елементи като транспортната инфраструктура, улесняваща близките големи туристически комплекси, близостта до големи туристически градски дестинации и др., могат да бъдат обмислени от администрацията

и туроператорите в град Визе (Турция), Одрин (Турция), Царево, (България) и Малко Търново (България). Тези дестинации могат да приложат отделни добри примери от цялостния туристически модел на Стария Несебър, определен като Добра туристическа практика в трансграничния регион.

Град Одрин и неговите пазари, Турция

Географско местонахождение

Град Одрин, Население: 166 000 жители; GPS координати: 41°40'37.6"N 26°33'20.4"E

Община Одрин: Размер: 844 кв. км.;

Тип: голям град / административен център / преобладаваща икономика: селско стопанство, търговия, туризъм.

Описание:

Този красив град е известен с многобройните си джамии с елегантни кули и минарета, които разкриват гледки към цялата провинция. Одрин се намира на много стратегическо място в близост до границите на Турция с България и Гърция. През 1363 той става столица на Османската империя и е такава до 1453, когато столица става град Истанбул (тогава наричан Константинопол). Днес градът наследява духът на миналото и е оживен търговски център. Именно това е един от основните фактори градът и неговите пазари да бъдат идентифицирани като добра туристическа практика в трансграничния регион. Още от своето създаване, благодарение на стратегическото си местонахождение, градът е известен като търговски център, а днешните му пазари спокойно могат да бъдат разглеждани като обекти, които обвързват туристите с културно-историческото наследство на градът. Самата разходка на тези пазари, представено от туристически гид, може да потопи туристите в едни отминали исторически епохи, когато градът е бил значим търговски център в региона на Тракия. Според представителите, участващи във фокус-групите, пазарите на Одрин са неизменна част от културно-историческото наследство на града.

Посетителите, които се интересуват от историческите и културни забележителности, имат възможност да се разхождат из центъра на града и да се насладят на красивата архитектура на джамиите, сградите, пазарите и къщите в типичния за

Османската империя стил. В допълнение към джамията Селимие, археологическия и архитектурен музей, комплекса на Султан Баязит, музеят на здравето, които са основни туристически атракции, туристът може да се наслади на зашеметяваща архитектура и картини в: джамията Уч Шерефели, Старата джамия/Ески Ками, българската църква Св. Георги, голямата синагога, джамията Дар-хадис, джамията Исмаил Ага, джамията Сан Мелек Паша, Хасан Сезай Турбеси. Повечето от тези исторически и религиозни паметници са разположени в рамките на десет до двадесет минути пеша от центъра на града, което позволява на туристите да посетят тези паметници докато същевременно си почиват в центъра на града, както и многобройните ресторанти, разположени в центъра.

Градът е известен със своята гастрономия. Известен е като мястото, където традиционното турско ястие, пърженият дроб (ciget tava), се прави най-добре в северната част на Турция. Не е изненадващо, че има десетки малки ресторанти в центъра и около града, които предлагат това ястие на местните хора, както и на туристите. Посетителите могат също да опитат и турски деликатеси – локум и халва и други сладки продукти, които са традиционни за турската кухня и популярни за европейската.

В центъра на града се намират няколко туристически пазара, които предлагат облекла, обувки, текстил за дома, сувенири, традиционни музикални инструменти, златни и сребърни бижута. Тези пазари, особено Закритият пазар до Старата Джамия са съоръжения с културно-историческа стойност, които са построени през 16 век.

Местоположението на града в близост до българската и гръцката граница улеснява туристите да го посетят. Повечето туристи идват за кратко, в много случаи за ден или два и се връщат в страната си. Основно предизвикателство за Одрин е да развие такива туристически пакети и да приложи най-добрите практики, които могат на накарат туристите да останат за по-дълги периоди в града. Такива продукти и най-добри практики могат да включват създаването на туристически атракции, по-добро популяризиране на историческите и архитектурни съкровища в региона, повече и по-добри туристически информационни материали на английски, български и гръцки език, разпространени до туристическите агенти в България и Гърция и по-специално до български и гръцки дестинации, където са концентрирани чуждестранни туристи.

Въпреки че градът е лесно достъпен с автомобил, не е лесно да се стигне до него с обществен автобус или влак. Няма директен влак, който да стига до Одрин от България или Гърция. Няма също редовни обществени автобуси, които да свързват големите български и гръцки градове (Бургас, София, Хасково, Комотини, Ксанти) с Одрин. Всички транснационални автобусни линии отиват до Истанбул и пътниците трябва да сменят автобуса си на магистралата до Одрин с по-малки автобуси, които се движат от магистралата до центъра на Одрин. Това прави пътуването неудобно, тъй като чужденците, които не посещават често Одрин, се чувстват несигурни да сменят автобусите на магистралата, както и преместването на багажа от автобус на автобус създава допълнителни трудности.

Независимо от недостатъците, описани по-горе, Одрин е много ефективен като предлага пакет от туристически атракции – исторически, културни, религиозни и архитектурни постижения, съчетани с висококачествени местни храни и ястия. Поради това той успява да постигне забележителни резултати в привличането на нови туристи в областта. През последните петнадесет години броят на туристите, които посещават града за по-малко от три дни, се е удвоил заради подобряване на популяризирането на историческите обекти, развитието на местните пазари и увеличеното и качествено производство на селскостопанския сектор.

Идентифицираната от фокус-групата и проведените интервюта добра практика е свързана със създадения туристически модел, който представя градът като исторически и търговски център, неизменна част от който са неговите пазари. Това на свой ред може да доведе до положителни предпоставки за разработване на нови или доразвиване на вече съществуващи туристически пакети. Посещението на историческите пазари в Одрин е част от културно-историческото наследство – нематериален актив, посредством който се създава усещане и преживяване на потенциалните туристи. Тази добра практика може да бъде приложена в други дестинации в трансграничния регион и допълнително обвързана с туристически пакети.

Цели и дейности

Целите са свързани с популяризирането на идентифицираната добра практика в трансграничния регион и обвързването ѝ с разработването на туристически пакети, които да задоволят различни туристически потребности. Друга цел е да се намери възможност тези туристически пакети да включват различни видове туристически експириънс, който от една страна да се фокусира върху различните туристически обекти и атракции в градът, но да създава и добавена стойност, посредством включване на различни преживявания - разходка из Закрития Пазар с гид, гастронимически тур, възможности за представяне на различни местни традиционни събития – мазните борби, ромския празник Хедерлези и др. С това се цели да се и увеличи периодът в който туристите да посетят Одрин. Туристическите пакети могат да бъдат свързани и с други градове от трансграничния регион, които обаче да възприемат някои особеностите от добрата практика на туристическия модел в Одрин.

Постигнати резултати и индикатори

Съгласно изразени множество мнения от проведените фокус-групи и интервюта, днес за българските туристи Одрин, освен исторически център, е и място за търговия и пазар. Усещането, което създава Одрин в туристите от България е свързано с това, че градът винаги е бил и ще продължава да бъде място за търговия. Голяма част от туристопотока от България в Одрин посещава града с цел шопинг. Това говори за една историческа приемственост в развитието на града от времената на Османската Империя. Тоест градът, индиректно си е изградил определен имидж, който днес може успешно да бъде разработен като част от туристическото му лице. Предизвикателството е в Одрин да бъдат разработени туристически пакети, в които да бъде наличен един баланс в предлаганите туристически услуги и преживявания – тоест намерен оптимален баланс между посещението на различните паметници и обекти с историческо и културно наследство, шопинг преживяването и обвързаност с типичните за региона традиции и обичаи. В резултат на добрата практика на Одрин и неговите пазари, градът има

реалистични предпоставки да създаде устойчиви и привлекателни за туристите пакети, както и да бъдат реализирани гореспоменатите цели.

Допълнителни коментари

Идентифицираната по-горе добра практика и съответно туристически пакети могат да бъдат възпроизведени на други места в трансграничния регион, естествено с някои условия на конкретните места. Освен, че туристическия пакет може да бъде обединен с допълнителни дестинации – като например туристически пакет Одрин-Къркларели-Люлебургас, то матрицата на туристическия модел на Одрин може да бъде адаптирана в Къркларели, Люлебургас, а така също и в градове в България като Малко Търново, Карнобат и др.

Село Бръшлян, България

Географско местонахождение

Село Бръшлян, Население: 67 души; 6 кв. км.; GPS координати: 42°02'47.9"N 27°25'45.6"E

Тип: малко село / преобладаваща икономика: туризъм.

Описание:

Село Бръшлян има дълга история, която започва през XVII век, когато населението на три малки махали – Юртет, Селище и Живак (с тракийско име Кокон/Кикос от тракийски език Кик – живак) се преместват да живеят в долната, най-старата част на селището и назовават новото селище Сърмашик. Според древна легенда тук е роден Орфей. Оттогава до 1934 днешното селище Бръшлян се нарича Сърмашик и с това име е увековечено в странджанската народна песен „Ясен месец веч изгрява“.

Село Бръшлян има героично историческо минало. Населението на селото дава жертви по време на Хатерия (гръцкото движение за национална свобода) през 1821, както и по време на Преображенското въстание през 1903. Селото е посещавано от Васил Левски, като къщата, в която е ношувал е запазена и днес. В Бръшлян е организирана т. нар. Сърмашишка афера, в която са първите жертви на Преображенското въстание. Сред китна растителност от росен и бръшлян, сплела се около вековните букови и дъбови гори, са запазени около 80 къщи в автентична странджанска архитектура от XVII – XIX век. Автентичният облик на селото, героичното му минало, добре запазените къщи и невероятната природа са причините поради които дестинацията е призната от българското правителство за архитектурен и исторически резерват с национално значение през 1982. Двадесет години след този акт на правителството и наред с рязкото развитие на туризма след 2000, селото става важна дестинация за туристи с интерес към българската селска архитектура, национални традиции и красива природа.

Селото се намира на 60 км от Бургас и е само на 2 км от главния път Бургас – Малко Търново – Одрин. Близостта до главния регионален център и големите туристически дестинации като Слънчев бряг, Несебър, Поморие, Созопол, Царево, Черноморец, Китен и други, го правят лесен за достигане туристически обект. Девет от къщите на селото са получили сертификати от национално значение, 22 са признати като част от цялостната архитектура на селото, а останалите са с местно значение, но всички имат статут на архитектурни паметници. Най-старата запазена къща, която е обитавана до днес, е строена през XVII век. Неслучайно Бръшлян е наречен перлата на Странджанския регион.

Но не само къщите и природата правят селото предпочитана дестинация за туристите. Хората от Бръшлян успяват да запазят традициите и ритуалите от миналото, а посетителите на селото могат да наблюдават тези стари ритуали. Такива ритуали включват изпълнение на сватбени церемонии, коледни традиции, ритуали за плодородие и други традиции. Повечето изпълнители са хора, които са се преместили да живеят в град Бургас, но през летните месеци отсядат в къщите си в Бръшлян, където са родени.

В селото посетителите могат да видят църквата Св. Димитър, която е построена през XVII век, а нейното килийно училище е построено през 1871 г. В центъра на града сградата на старото училище е реконструирана и сега е красив хотелски комплекс с приятен ресторант и зона за деца в бившия двор на училището.

Екскурзия до Бръшлян може да се съчетае и с посещения на няколко други важни исторически места в района, а именно тракийския културен комплекс Мишкова нива, католическата църква “Св. Троица” и църквата “Успение Богородично” от 1745 в град Малко Търново. Други интересни места за екскурзии с продължителност 2 до 3 дни могат да бъдат тракийското светилище “Индипасха” (10 км от пътя Малко Търново - Царево), тракийското светилище “Камъкът” (15 мин от пътя Царево - Приморско), село Българи (дом на нестинарската българска традиция, призната от ЮНЕСКО за нематериално наследство със световно значение), старата църква “Св. Св. Константин и Елена”, най-красивата църква в странджанския регион в село Кости, посещение на

църквите “Св. Св. Кирил и Методий” и “Св. Георги” в Созопол, където могат да се видят мощите на Св. Йоан Кръстител.

Селото успешно използва своето наследство и природни ресурси за ефективно привличане на туристи в региона. За последните двадесет години туристическият поток се е увеличил от почти нула до 5 хиляди посетители през летните месеци. Най-добрата практика може успешно да бъде възпроизведена във всички малки селища на българска или турска територия, които имат сходни характеристики като Бръшлян – старинна архитектура, запазена природа, хора, отворени да споделят своите културни навици и традиции с останалия свят.

Цели и дейности

В последните години туристическият интерес към културни резервати-обекти като село Бръшлян неимоверно се увеличи. Що се отнася до България, голяма част от тях бяха съсредоточени в други региона на страната като Родопите, Стара Планина, Рила и Пирин. Следвайки потребностите на туристите и засилващия се интерес към селски тип туризъм съчетан с културно-исторически елементи се създадоха добри условия и предпоставки за допълнително развитие на нови дестинации, с още по-девствена природа и с още по-уютни и самобитни обекти. Разположеното в Странджа Планина, близо до Малко Търново и границата с Турция, село Бръшлян днес може да послужи като отправна точка за развитието на този тип специфичен туризъм в трансграничния регион. Именно това е и основната цел при разработването на нови туристически пакети – да се намерят и адаптират нови места като село Бръшлян и да бъдат създадени туристически пакети, които да удовлетворят потребностите и нуждите на туристите, търсещи подобен род туризъм. Естествено за Региона се цели, посредством развитието на туризма, в тези места да се развият и икономическите и социални показатели в тези села и градчета.

Постигнати резултати и индикатори

Постигнатите резултати са свързани с повишаващия се интерес от страна на туристите към такъв тип туризъм предлагаш едновременно материални и нематериални елементи от културно-историческото наследство на региона, съчетани успешно със селски туризъм. Примерът на село Бръшлян е показателен имайки предвид, че преди години селото не е било посещавано от туристи, докато към настоящия момент годишния туристопоток наброява 7000 души⁷. Това на свой ред може успешно да послужи като модел на развитие за други дестинации със сходни характеристики като село Бръшлян да развият своя туристически, а от там и икономически потенциал, особено отчитайки туристическите потребности за това. Условието е, че трябва да се търси баланса, в който едновременно с развитието на задължителната инфраструктура да се запазят и всички типични особености на културен и традиционен самобит в тези дестинации. Развитието на този тип туризъм изисква внимателно да бъдат взети под внимание всички потенциални фактори при разработването на туристическите пакети. Трябва да се вземат под внимание такива фактори като легова база, количество хотели, некомерсиализиране на дестинациите, посредством което да се изгуби самобитността на тези места, както и редица други фактори.

Допълнителни коментари

Приложената добра практика може изключително успешно да бъде разработена като туристически пакет, включващ Малко Търново, Петрова Нива, а така също и разгледана възможността да бъдат включени и намиращи се в близост градове и села в трансграничния регион в Турция – като градчето Визе, Киликьой и др. Следва да се направи полево изследване за други за други подобни места в Странджа Планина, а в трансграничния регион, с което да се направи анализ как добрата практика на село Бръшлян да бъде успешно инкорпорирана.

⁷ “Село Бръшлян и това лято привлича хиляди туристи”, 25.08.17, <http://bnr.bg/burgas/>

Джамията Селимие, Одрин, Турция

Географско местонахождение

Град Одрин, Население: 166 000 жители; GPS координати: 41°40'37.6"N 26°33'20.4"E.

Джамията Селимие се намира в централната част на Одрин.

Община Одрин: Размер: 844 кв. км.;

Тип: голям град / административен център / преобладаваща икономика: селско стопанство, търговия, туризъм.

Описание:

Джамията Селимие е забележителна туристическа атракция на град Одрин. Днес тя се счита за лендмарка на Одрин. Джамията Селимие е строена между 1569 и 1575 и е най-голямото архитектурно постижение на известния османски архитект Мимар Синан. Сградата е едно от най-уникалните произведения на времето, когато е построена и все още е пример за човешкия творчески гений. Дълго време това е и най-голямата джамия на територията на Турция. Нейният размер, естетически пропорции, издялани камъни, декорациите от дърво и перли и оригинални надписи, красивите мраморни елементи и изписаните куполи и минарета правят монумента най-атрактивното място за туристи в града. През 2012 г. ЮНЕСКО включи джамията в списъка си със световното наследство за да признае неговото ценно и значимо постижение за световното архитектурно наследство.

Комплексът джамии включва и други атрактивни за туристите места като музей с архитектурни, исторически и етнографски експозиции, религиозен музей, базар и баня. Той се намира точно на върха на главната пешеходна улица в центъра на града и е лесно достъпен пеша. До джамията е осигурен голям туристически паркинг, където могат да бъдат оставени автомобилите или автобусите. Туристите могат да използват и

многобройните места за паркиране, разположени покрай главната пешеходна зона на центъра на града. Само на 2 минути са автобусните спирки на градската транспортна система, откъдето туристите могат да се разходят до всяка дестинация на града.

Има свободен достъп до вътрешността на джамията и туристите имат достъп до нея по всяко време на деня и по време на молитва. Има видими и добре поставени знаци, които указват на чуждестранните туристи начина на поведение в религиозните сгради, каквато е джамията – жените трябва да носят шалове на раменете и всички посетители трябва да събуят обувките си, когато влизат в джамията. Посетителите могат също да се насладят на разходка в градината до джамията и да си починат в двора. Ценната архитектура, зашеметяващите творби на изкуството в джамията, близостта до центъра на града и наличната транспортна инфраструктура, правят това място най-предпочитано за туристите, посещаващи Одрин.

Стратегията на град Одрин да превърне джамията Селимие в забележителна атракция е много ефективна. През летните месеци повече от 100 000 туристи посещават обекта, включително и останалите сгради в комплекса. Въпреки че е трудно да се възпроизведе, най-добрата практика може да служи като пример за други общини как да се структурира комплекс от сгради на едно място, така че една важна структура и заобикалящите я сгради да добавят стойност една на друга като показват различни аспекти на местното развитие – религиозно, историческо, архитектурно и културно.

Цели и дейности

Главната цел на идентифицираната добра практика е да създаде потребност в туристите, посещаващи градът предимно за джамията Селимие, да се създадат условия и предпоставки да бъдат посетени на място и други свързани с културно-историческото наследство обекти в града, намиращи се в непосредствена близост – Старата джамия, Закрития пазар, Джамията Уч Серефи и др. Джамията Селимие в случая служи като отправна точка за туристите.

Постигнати резултати и индикатори

Както беше споменато джамията Селимие е лендмарка на град Одрин около който се развива туризма в града. Ясен е факта, че джамията Селимие е отправната точка от която стартира всяко едно туристическо посещение в Одрин. Както беше споменато през летните месеци над 100 000 туристи посещават джамията. Предполага се, че голяма част от тези туристи първоначално определят джамията Селимие като единствен туристически обект в града, заслужаващ тяхното внимание. В последствие, благодарение на идентифицираната добра практика, се създават условия, в които Джамията Селимие успява да свърже туристите с други културно-исторически обекти в града.

Допълнителни коментари

Идентифицираната добра практика може да бъде успешно приложена и в други градове в трансграничния регион, особено такива със силно историческо османско присъствие, в това число и от архитектурно-градоустройствен аспект, при който в централната част на града има подобни съоръжения като джамията Селимие. За целта е необходим допълнителен анализ и изследване на място на потенциални градове от трансграничния регион, като например Къркларели или Люлебургаз. Възможно е и проучване как тази практика може да бъде приложена в трансграничния регион в България, например в градове с джамии в централната част на града като Карнобат.

Созопол и островите Св. Иван и Св. Петър, България

Географско местонахождение

Град Созопол, Население: 5 195 (ГРАО, 2015-03-15); GPS координати: 42.419167° с. ш. 27.693611° и. д.

Община Созопол: Размер: 480 кв. км; Население: 13 000 души;

Тип: малък град / преобладаваща икономика: туризъм.

Описание:

Созопол се намира на около 30 минути път с автомобил от главния град на региона Бургас. Созопол е един от най-старите градове на Българското Черноморие. Удобни междуградски автобусни линии осигуряват връзка между Бургас и Созопол на всеки 30 минути през лятото и на всеки два часа през зимните месеци. Подобно на град Несебър, Созопол предлага духовно изживяване със своите традиционни архитектурни къщи, две малки, но много красиви църкви и множество уютни ресторанти, които предлагат вкусни традиционни и морски ястия. Почти всички къщи, повечето с традиционна структура и интериор, се превръщат в къщи за гости през лятото. Посещавайки близките плажове туристите могат да се насладят на традиционното обкръжение, на хубава храна в многобройните ресторанти и културна програма, която включва посещения на двете църкви, както и близките два острова – Св. Иван и Св. Петър.

Църквата Св. Георги се намира в сърцето на стария град Созопол. Построена е през 1828 и в днешно време в нея се намират мощите на Св. Йоан Кръстител, които са открити през 2012 г. на остров Св. Иван. Самият остров е бил свещено място за древните траки, които направили тук свое светилище още през VII век пр.н.е. Тогава на южния бряг на острова е издигнат голям храм комплекс, в центъра на който е поставена висока бронзова статуя на бог Аполон с височина 13,2 метра. Като част от комплекса е построен и манастирът Св. Йоан Кръстител, където през 2010 г. български археолози откриват

мощите на Св. Йоан Кръстител. Сега това археологическо съкровище се намира в църквата Св. Георги и привлича стотици хиляди посетители в Созопол всяка година.

Остров Св. Иван и близкия остров Св. Петър, само на няколко метра един от друг, са дом за местообитание на повече от 70 вида птици. Те са приютили също най-голямата колония на средиземноморски чайки (*Ichthyaetus audouinii*) и жълтокраки чайки (*Larus cachinnans*) в България. Остров Св. Йоан е защитена територия и има статут на археологически и природен резерват с национално значение. Достъпът до двата острова е безплатен, а по време на туристическия сезон малки лодки и кораби пренасят туристите от пристанище Созопол до островите. Воден трансфер с лодки и малки кораби е на разположение за придвижване до градовете Бургас, Несебър и Слънчев бряг. Уютната атмосфера на стария Созопол, близките великолепни два острова, възможността туристите да видят мощите на Св. Йоан Кръстител и добрата транспортна инфраструктура правят това място атрактивна дестинация за туристите от цяла Европа.

Добре развитото туристическо настаняване и многобройните малки традиционни и рибни ресторанти осигуряват допълнителна стойност за туристите и помагат града да се превърне в най-предпочитаната туристическа дестинация през летния сезон.

Цели и дейности

Целите при прилагането на добрата практика са свързани най-вече с прилагането на туристическия модел на Созопол в други дестинации/обекти в трансграничния регион със сходни характеристики, но с по-марка туристическа популярност. Целите са свързани също така и с това, ако не цялостно, то частично някои компоненти от туристически модел на Созопол да бъдат възпроизведени на други места в трансграничния регион.

Постигнати резултати и индикатори

Въпреки сходните характеристики на Созопол с Несебър, взимащи предвид различни сходни особености от историческото и културно развитие на градовете,

относително свързаната туристическа инфраструктура, както и агломерационния принцип при развитието на туристическата мрежа в регионите, на лице са и фактори, особено по отношение на действащите туристически модели, по които функционират двата града. За разлика от Несебър, Созопол няма толкова добре запазени останки от античния период на града за разлика от Средновековния град и този по време на Българското Възраждане, като за това свидетелства Старата част на градът. Това на свой ред създава в туристите чувство за малко по-друга историческа епоха, когато градът бива посещаван.

Регионът около Созопол, може би след този около Несебър, е един от най-посещаваните от туристи в Региона на Бургас. Това създава много предпоставки да бъде развиван туристическия потенциал на региона. Добрата инфраструктура допълнително действа положително за развитието на туризма в региона.

Допълнителни коментари

Идентифицираната добра практика, разработена от администрацията на град Созопол, може да бъде възпроизведени в градове с подобни характеристики. Както вече беше споменато, изключително успешен би бил туристически пакети, включващ градовете Созопол, Несебър и Поморие. Той може да бъде използван не само по време на летния сезон, а и от март до октомври. По този начин този пакет може да стане желан за туристи от Турция, предвид богато културно-историческо наследство на региона, съчетано с добрата инфраструктура, а така също и за чуждестранните туристи, които все повече използват наличните полети от летищата в региона дори и извън летния сезон.

Добрата практика, свързана с туристическия модел на Созопол, може успешно да бъде възпроизведена и в трансграничния регион в Турция, например град Енез, който е разположен на брега на Егейско море, както и други градове, които имат добра сухопътна и/или морска транспортна инфраструктура до главните турски градове като Истанбул, Одрин, Люлебургаз.

Комплекса Султан Баязид и Музея на здравето, Одрин, Турция

Географско местонахождение

Град Одрин, Население: 166 000 жители; GPS координати: 41°40'37.6"N 26°33'20.4"E.
Музеят на здравето и джамията Султан Баязид се намират на двадесет минути от центъра на община Одрин.

Община Одрин: Размер: 844 кв. км.;

Тип: голям град / административен център / преобладаваща икономика: селско стопанство, търговия, туризъм.

Описание:

Комплексът Султан Баязид се намира на около 10 минути с автомобил и 30 минути пеша от центъра на Одрин. Целия комплекс е известен и с османския термин кюлийе. Кюлийе е понятие, характерно за османската архитектура, обозначаващо комплекс от сгради, в центъра на които стои джамия. Кюлийето Султан Баязид II е построено през 1488 г. Към настоящия момент са запазени само шест от сградите на комплекса – джамията, болницата, медицинското училище, две къщи за гости и мостът. Другите структури на комплекса, които са разрушени през годините, са включвали турска баня, водна мелница, музикално училище, основно училище и т. нар. *muvakkithane*, който информира хората за датата и часа.

Болницата и сградите на медицинските училища са реновирани от турското правителство в началото на века и са превърнати в Музей на здравето. Музеят предоставя поглед върху традиционните методи на лечение в Османската империя и мюсюлманските медицински практики. Също така са запазени множество медицински учебници и статии от средновековието, разработени и използвани в миналото от

лекарите и учениците в сградата. Не е изненадващо, че през 2014 г. Съветът на Европа обяви обекта като най-добър музей на 2004 г.

За посетителите на джамията ще бъде интересно да знаят, че тя е разположена между две други джамии в Одрин – Селемие и Уч Серефи. В предната ѝ страна се влиза първо в просторен двор, който има три входа. Дворът е заобиколен от куполни веранди, поддържани от мраморни и гранитни колони с капители, изобразяващи орнаменти на медни пити. Арките между тези колони са боядисани на червени и бели ивици. Вътрешните части на малките куполи, покриващи верандите, са красиво боядисани в декоративни мотиви. Куполът над арката, водещ до джамията е малко по-голям и по-висок.

Има декоративни ниши с шарки от пчелна пита от двете страни на входа на джамията. Арката над вратите е направена от черни и бели мраморни блокове. Над вратите има огромен купол с пчелна пита и три плочи със златни калиграфски надписи върху черния фон. Крилата на вратите са изработени от дърво, с издълбани сложни геометрични фигури, приличащи на звезди и цветя. Джамията има много прозорци с дървени капаци, които осигуряват осветление на верандата, а рамките около тези прозорци са също боядисани за да създадат илюзия за многобройни врати. В центъра на двора има фонтан с басейн. В северната част на двора има малък кладенец. Две минарета се издигат над джамията, на североизток и югозапад от централния купол. Тези минарета са с еднаква височина от 38 метра и са украсени с по един балкон.

Удобствата за посетителите на комплекса включват паркинг, магазин за сувенири, малки ресторанти наоколо. Недостатък на мястото е, че не може да бъде достигнато лесно от чуждестранни туристи, използващи обществен транспорт, но макар и недалече от центъра, е трудно да се стигне пеша, тъй като пътят минава по суша и пресича дълги реки.

Планът на Одринските власти за създаване на музей на здравето като част от комплекса-кюлиеие Султан Баязид е помогнал на града да привлече повече туристи. Именно тук е идентифицирана добрата практика, която показва как могат допълнително да бъдат разработени тези характерни за Османската империя комплекси. Добре

съчетаната комбинация от туристически атракции и международно признание на музея на здравето съдействат градът и неговите забележителности да бъдат посетени не само от туристи от съседните страни, но също и от туристи от Европа, Азия и Америка.

Цели и дейности

Основните цели при идентифицирането на настоящата добра практика е да бъдат допълнително развити характерните за трансграничния регион, особено на територията на Турция, комплекси - кюлийета, които да представят нови, непознати за голяма част от туристите, специфични исторически, културни и архитектурни моменти в историята на османския исторически период в региона. По този начин ще бъде допълнително активизиран туристическият потенциал на региона, като се очаква да бъдат удовлетворени потребностите на туристи, интересувани се от османското културно-историческо наследство и традиции. Дейностите на администрацията на Одрин при създаването на Музей на здравето са изключително адекватни и създаващи положителни предпоставки за увеличаване на туристопотока в региона и за диверсифицирането на туризма в Одрин. Цели се също така и създаване на система от комплекси - кюлийета в трансграничния регион и тяхното обвързване с туристически пакети.

Постигнати резултати и индикатори

Комплекса Султан Баязид е един от най-популярните туристически обекти в Одрин. Успешните действия на администрацията на града, които превръщат част от комплекса, а именно болницата в Музей на здравето, води до драстично увеличаване на броя на туристите не само в комплекса, а и в самият град Одрин. Съгласно изразени мнения по време на фокус-групите и проведените интервюта, днес Музея на здравето е може би най-популярния туристически обект в града след джамията Селимие. Добрата практика със създаването на Музей на здравето вдъхва нов живот не само на комплекса на Султан Баязид, а и създава предпоставки, посредством използване на настоящия

модел добрата практика да послужи и за популяризиране на тези комплекси, намиращи се на територията на трансграничния регион и съответно създаване на нови туристически пакети.

Допълнителни коментари

Идентифицираната добра практика е свързана преди всичко с представянето на типичния за османския период в историята на трансграничния регион – кюлийе, като културно-исторически паметник с материално и нематериално значение. Кюлийето Султан Баязид, включващо в себе си Музея на здравето, джамията Султан Баязид и някои други съоръжения, е едно от най-запазените и успешно разработено за привличане на туристи в трансграничния регион. След Джамията Селимие, именно Музея на здравето е един от най-популярните туристически обекти в Одрин. Добрата практика свързана с управленския модел на Кюлийето Султан Баязид може успешно да бъде възпроизведена и в други градове в трансграничния регион, особено в Турция, като Къркларели и Люлебургаз, а в последствие да бъдат разработени нови туристически пакети, свързани с посещение на тези комплекси, демонстриращи архитектурните достижения на османската култура. Необходимо е да бъде направено проучване, дали и в кои градове, днес намиращи се в трансграничния регион в България, има такива характерни за османския период комплекси и как добрата практика на комплекса Султан Баязид може да бъде успешно апробирана на място.

Замък, област Бургас, България

Географско местонахождение

Поради съображения, свързани с държавната подкрепа за частни лица, локацията на мястото не е спомената в настоящото изследване.

Описание

Това е новопостроен частен замък, който през последните години стана най-посещаваната частна атракция в региона на Бургас. Строителството на замъка започва през 1996 г. и приключва през 2012 г., въпреки че всяка година се добавят нови части и атракции. Атракцията е разположена на територия от 20 хектара. Неговата конструкция е изградена от 20 000 тона мраморен варовик от Странджа планина. Архитектурата на замъка е много интересна. Покривът има форма на ортодоксален кръст и е покрит с мед и месинг. Стените на замъка са покрити с бръшлян, което ги прави да изглеждат призрачни и древни. Около сградата има прекрасен парк с няколко хиляди екзотични дървета, растения и цветя. В парка са разположени няколко дълбоководни езера, обитавани от различни риби и птици (бели и черни лебеди, пеликани и патици). Позволено е на посетителите да ловят риба, ако си носят въдица и стръв.

Посетителите и техните деца могат да се насладят на малък зоопарк. Сред другите атракции са фонтанът на желанията, магическата колиба/павилион, кинетичната структура, омагьосаният фонтан на желанията, бронзовите и мраморни скулптурни композиции, база за конна езда, параклис, винарна за дегустация на вина и други местни напитки (ракия, квас, шара) художествена галерия, зона за игри (евакуационни игри, търсачи на съкровища), ресторант и кафене, магазин за сувенири, детски кът с игри за най-малките посетители, ретро фото, романтични фото сесии, безплатен паркинг. В допълнение към всички тези удобства, през 2016, непосредствено до замъка е открит най-големият в България аквапарк, който повиши туристическия потенциал в областта.

Това, което прави замъка важен за развитието на туризма в региона и причината да бъде включен в този доклад е, че неговото създаване помогна на района да развие туристическия потенциал чрез частна инвестиция на място, което преди 10 години не беше от интерес за туристите. Инвестицията в размер на 30 млн. евро вече допринася за атрактивността на региона и за общата туристическа стойност на трансграничния регион на Бургас. Десетки хиляди туристи от всички близки туристически курорти пътуват за да посетят замъка всяка година. По пътя към замъка те посещават град Созопол и неговите исторически съкровища, църквите Св. Иван и Св. Св. Кирил и Методий, Бургас със своята невероятна морска градина, огромни търговски центрове, градски ресторанти, музеи и магазини. Съществуването на замъка разпространява информация по света за България като туристическа дестинация и подкрепя развитието на устойчивия туризъм.

През 2013 г. филмовата компания Холиууд използва замъка като естествен декор за да заснеме последната версия на филма „Спящата красавица“. Замъкът има международно признание, доказано от следните номинации:

- Златна и сребърна награда в конкурс за архитектура и дизайн “А’ Дизайн”;
- Четвърто място в класацията на най-добрите европейски дестинации;
- Първа награда за “Иновация в туризма” от VIP Business Awards;
- От 2016 замъкът е член на Международна туристическа награда Skal;
- Номиниран е два пъти в категории за онлайн класации „Най-добри световни дестинации - 2017“ (“Най-доброто място за сватба” и “Мистични места”);
- Включен в класацията на EDEN за “Най-красивите замъци в Европа”. С тази номинация замъкът подкрепя близкия град да бъде номиниран за най-добра европейска дестинация за 2017 заедно с Милано, Париж, Брюксел, Барселона, Рим, Сан Себастиан и Атина;
- Обявен за лятна атракция #1 в кампанията “Чудесата на България” като част от дейността на Исторически Музей на България;
- Международният институт за изследване на влиянието на славянската култура по света издаде публикация за замъка като културно място.

Мястото е много ефективно за привличане на туристи в района. Откакто е отворен за посетители, туристите в областта и близката община значително се увеличават, което води до увеличени посещения на общински исторически и архитектурни обекти, както и на ресторантите и хотелите в района.

Цели и дейности

Замъкът е обект - частна инвестиция и като такава разчита на входни такси от посещаващите го туристи. Създадения туристически модел на Замъкът е нещо изключително ново за трансграничния регион, което предвид статистическите показатели и цялостния ефект за туризма в региона трябва да бъде надлежно отчетено. Ефективното използване на наличната инфраструктура, като и добрия маркетинг за популяризирането на замъкът също спомагат за реализиране на целите на проекта, свързани с увеличаване на броя на туристите, които го посещават. Това на свой ред има и положителен ефект за региона и за развитието на туристическия потенциал.

Постигнати резултати и индикатори

Въпреки, че е частна инвестиция замъкът, от гледна точка на статистика бележи изключително добри резултати. Добрата практика може да бъде разгледана и от гледна точка на това как да бъде управляван един туристически обект (процеси, маркетинг, екип, стратегия за развитие и тн.). Създаването на условия за ефективно публично-частно партньорство в сферата на туризма също така следва да бъдат взети под внимание. В много страни именно подобен род партньорство е в основата на създаването на условия за качествени устойчив туризъм. Замъкът има по-скоро съпътстваща роля, в цялостния процес на развитие на туризма в региона на Бургас. Не трябва да се подценява и факта, че благодарение на туристическия поток, посещаващ замъкът, много местните произведения, в това число и от най-близкото село, което няма достъп до морския бряг,

биват подкрепяни. Обектът също така създава и работни места. Също така замъкът спомага за диверсификацията на туристическите обекти в региона.

Допълнителни коментари

Фокус-групите и проведените интервюта включват замъкът като добра практика за развитие на туризма в трансграничния регион въз основа на добрите показатели като брой туристи, посетили го от неговото откриване, както и предвид цялостното популяризиране на трансграничния регион в световен план. Въпреки, че замъкът към момента не може да бъде определен като туристически обект с историческо наследство, а културното му такова подлежи на допълнителни коментари и дискусии, той оказва положително влияние на туризма в региона, като може да бъде включван в различни туристически пакети, особено такива за туристи, търсещи различен тип културно преживяване, както и такива свързани с киното или друг тип развлекателно изкуство.

Клъстер от туристически обекти: Правосъдната кула; площад Сараичи Къркпънар; Новият дворец на Одрин; Мемориалът на Балканските войни, Одрин, Турция

Географско местонахождение

Град Одрин, Население: 166 000 жители; GPS координати: 41°40'37.6"N 26°33'20.4"E.

Горепосочените обекти се намират в близост до гр. Одрин;

Община Одрин: Размер: 844 кв. км.;

Тип: голям град / административен център / преобладаваща икономика: селско стопанство, търговия, туризъм.

Описание

В близост, на север от центъра на град Одрин, в сравнително малка местност се намират няколко важни забележителности с културна, археологическа и историческа стойност, а именно: Правосъдната кула, площад Сараичи Къркпънар, Новият дворец на Одрин и Мемориалът на Балканската война. Освен това посетителите в тази област могат също да видят типичните за Османската архитектура мостове: мостът Сарахане (на Султана), мостът Кануни и мостът Фатих.

Всяка от споменатите по-горе забележителности има свое собствено значение. Новият дворец в Одрин е място, използвано от султана, когато Одрин е столица на Османската империя. Комплексът на двореца по това време се състои от 72 сгради със 117 стаи, които са обитавани от хиляди хора. Няколко конструкции са оцелели до днес, включително Правосъдната кула и останките от двореца на Фатих Султан Мехмет.

Правосъдната кула е построена през 1562 от великия архитект Синан, който също е архитект и на джамията Селимие, по искане на султан Сюлейман. Тя отразява архитектурния стил „Селджук“. Известно време в миналото е използвана за заседания на

Съвета на министрите и като Върховен Съд, когато Одрин е бил столица на Турция. Кулата включва шербатхане на първия етаж, чиновически диван на втория етаж и мраморен салон на третия етаж, където е заседавала комисията на Съвета. В средата на салона е разположен тронът на султана и мраморен басейн. Две каменни колони стоят пред кулата: дясната, наречена "Камъкът на уважението", е използвана за представяне петициите на хората до султана, а лявата, наречена "Камакът на заплахата", да показва с имената на осъдените престъпници.

На площад Сараичи Къркпънар туристите могат да видят тепихът за попуряните в региона „мазни борби“, както и статуи на известни турски борци. „Мазните борби“ са признати от ЮНЕСКО за културно наследство със световно значение. Статуите са впечатляващи и атмосферата на тепиха е неповторима, когато се провеждат състезания по борба.

Мемориалът на Балканските войни е отворен за посетители през 1994 г. Това е паметник на отомански войници, загубили живота си по време на Балканските войни през 1912-1913 години. На повече от 850 кв. м са положени паметници и паметни плочи с имената на стотици офицери и войници, загубили живота си в тази война.

В тази и в съседната зона туристите могат да видят три моста, които отразяват османския архитектурен стил. Малкият мост Фатих свързва двореца на Фатих Султан Мехмет и Мемориалът на Балканската война с Православната кула и площад Сараичи Къркпънар. След пресичането на площад Сараичи Къркпънар туристите се приближават до моста Кануни, а на няколкостотин метра на юг се намира мостът Сарачане (Султансия), който е имал за цел да свърже центъра на Одрин с двореца на султана. Мостът впечатлява със своята дължина от 120 метра, широчина 5 метра и 12 арки високи почти 3 метра. Този мост има също и историческо значение, тъй като той е бил важна военна структура, използван от армията за доставка на боеприпаси и за защита на града.

Районът има потенциал да привлича туристи, тъй като обхваща обекти с културна, историческа, архитектурна и спортна стойност от национално значение за Турция. В сравнително малък район посетителите могат да видят паметници от различни епохи от развитието на Турция и да научат не само за нейната история, но също и за нейната

култура, архитектура, политика, управление, армия и най-популярния местен спорт – борба. Комбинацията от елементи, ценни за различни типове туристически групи помага на областта да бъде посетена от туристи с различни интереси.

Цели и дейности

Целите и дейностите, които предприема администрацията в Одрин при разработването на клъстър от туристически обекти е да бъде повишено качеството на предлаганите туристически продукти и услуги в района, популяризиране на Одрин като туристическа дестинация с обекти, представляващи културно-историческото наследство на региона, а така също и допълнително увеличен туристическия потенциал на регион, посредством създаване на субтуристически пакет в рамките на Одрин, който потенциално да бъде свързан с други подобни такива клъстъри.

Постигнати резултати и индикатори

Разработването на клъстър от туристически обекти способства за увеличаване на броя на туристите, посещаващи включените в мрежата обекти. Също така допринася ако даден турист е запознат само с един от обектите, в последствие посещавайки го да посети и другите, включени в туристическия клъстър от обекти. Това води до увеличаване на броя на туристите в Одрин и до увеличаване на туристическия потенциал на трансграничния регион.

Допълнителни коментари

Добрата практика да бъде създаден клъстър от туристически обекти в един регион, и по-конкретно от свързването на Правосъдната кула; площад Сараичи Къркпънар; Новият дворец на Одрин и Мемориалът на Балканските войни в региона на Одрин е добър вариант да бъде представен един по-дълъг исторически период на

различните туристи и едновременно с това да бъдат представени характерни за региона обичаи и традиции. Що се отнася до прилагането на добрата практика на други обекти/дестинации в трансграничния регион е необходимо допълнително изследване и провеждане на обществено и секторно допитване кои обекти в кои райони могат да бъдат обединени в подобен клъстер. Потенциал за това имат градовете с голямо културно-историческо наследство от трансграничния регион, като Несебър, Созопол, Бургас, Къркларели, Малко Търново и тн.

Остров Св. Анастасия, Бургас, България

Географско местонахождение

Град Бургас, Население: 206 371 (ГРАО, 2015-03-15); GPS координати: 42.5° с. ш. 27.466667° и. д; Островът се намира в акваторията на община Бургас;

Тип: голям град / административен център / преобладаваща икономика: индустрия, транспорт, туризъм.

Описание:

Остров Св. Анастасия се намира в акваторията на Бургаския залив (6,5 км от пристанище Бургас) и е единственият населен остров в българското Черноморие. На него е построена и все още функционира единствената островна обител в България - „Света Анастасия Фармаколитрия”, което на гръцки буквално означава “спасител от страдание”. През Средновековието такива свети убежища е имало на созополските острови Свети Иван, Свети Кирик и Юлита и на остров Свети Тома, но сега от тях има само археологически останки.

На острова също има малка църква - част от манастирски комплекс, музей, лекарна, фар и ресторант. Манастирът предлага някои от килиите си за туристи, които искат да прекарат нощта на острова. В лекарната се предлагат чудотворни билки и отвари, свързани с традиционната медицина. Ресторантът изненадва посетителите с автентични за Бургас ястия, приготвени по стари рецепти и ястия с билки, предлагани от лекарната. В музея туристите могат да научат за историята на острова и използването на сградите през годините. На острова и на морското пристанище (там, от където тръгват корабите) туристите могат да намерят рекламни и информационни материали.

Островът може да бъде посетен от туристически кораби, договорени от община Бургас. Три пъти на ден малки кораби тръгват от пристанище Бургас до острова и се връщат след тричасов престой на острова. Има специален уеб сайт с информация на

български и английски език за острова – неговата история, атракции, информация за начините за транспортиране до него и разписанието. На разположение на туристите е също така информация как да си резервират билети за корабите, цените и как да намерят мястото на пристанището от където корабите започват пътуването си до острова.

Реновирането на острова и изграждането на добра транспортна инфраструктура до него бяха ключови за община Бургас да добави към атракциите на града тази необикновена туристическа дестинация. Всяка година повече 25 000 души посещават острова, като половината от тях са чуждестранни туристи⁸. Островът помага на град Бургас да стане атрактивен за български и чужди туристи и да бъде предпочитана дестинация за търсещите почивка в Бургас и други градове на региона.

Цели и дейности

При разработването на туристическата дестинация остров Св. Анастасия целите са свързани със създаване на условия за диверсифициране и допълнително развитие на туристическия потенциал на региона на Бургас, особено що се отнася до културно-историческото наследство на трансграничния регион. Дейностите и усилията на Администрацията на Бургас са насочени към разработване на дестинацията, свързани с осигуряване на подходяща туристическа инфраструктура, популяризиране на острова сред целевите групи и др. Проектът стартира като пилотен, но резултатите към настоящия момент са изключително задоволителни, като в резултат на това е и идентифицирана добра практика, която успешно може да бъде възпроизведена не само в трансграничния регион, но и в световен мащаб като цяло.

Постигнати резултати и индикатори

От момента, в който Остров Св. Анастасия става достъпен за туристи, благодарение на Община Бургас, всяка година броя туристите, които посещават острова

⁸ „Над 25 хиляди посетили остров Св. Анастасия“, 22.08.17 г., <http://bnr.bg/burgas>

се увеличава. Към август 2017 г. броят на туристите посетили острова туристи за годината възлиза на 25 000 души, като голяма част от тях са чуждестранни туристи⁹. Администрацията на Бургас работи и за популяризирането на туристическата дестинация остров Св. Анастасия, посредством различни интерактивни платформи и специализиран интернет сайт, както и представяне на острова по време на различни промоционални прояви в областта на туризма.

Допълнителни коментари

Остров Св. Анастасия е демонстрация как Общината в град Бургас успява ефективно да преустрои острова като го превърне в интересна туристическа дестинация. Именно това е и същността на добрата практика, която може да бъде възпроизведена в някои други обекта/дестинации в трансграничния регион. Най-резонно би било прилагането на добрата практика на остров Св. Анастасия в близките острови Св. Иван и Св. Петър. Както беше споменато по-горе, тези острови имат културно-историческо значение, като на място могат да бъдат реализирани археологически дейности по откриване на различните съоръжения от Траките, както и създадена подходяща туристическа инфраструктура, включваща транспорт, гидове, материали и мултимедия за островите. Това на свой ред ще доведе до разработване на съвместни туристически пакети, свързващи островите Св. Анастасия и Св. Иван и Св. Петър.

⁹ „Над 25 хиляди посетили остров Св. Анастасия“, 22.08.17 г., <http://bnr.bg/burgas>

Комплекс Сокуллу Мехмет Паша, Люлебургаз, Турция

Географско местонахождение

Град Люлебургаз, Население: 138 000 души; GPS координати: 41.397867, 27.362507;

Комплексът се намира в гр. Люлебургаз;

Община Люлебургаз: Размер: 1 018 кв. км;

Тип: голям град/административен център/преобладаваща икономика: селско стопанство.

Описание

Комплекс Сокуллу Мехмет Паша е разположен в центъра на Люлебургаз в провинция Къркларели. Построен е през 1569 г. от Великия Везир Сокуллу Мехмет Паша, а архитектурата му е проектирана от архитекта Синан, който също е проектирал и джамията Селимие в Одрин, комплекса Света София в Истанбул и други атрактивни за туристите сгради в Турция.

На територията на комплекса туристите могат да посетят джамията, училище, кервансарай, тафхан, имарет, араста, молитвена зала, базар, двойна баня, мост, фонтан, водни пътища и други забележителности. Джамията има проста екстериорна архитектура, но размерът на сградата и нейните исторически и религиозни забележителности я правят привлекателна точка за посетителите на града. Джамията е постоянно отворена за посетители и поклонници през целия ден. Около комплекса Сокуллу Мехмет Паша има множество кафенета, ресторанти и хотели, където туристите могат си почиват и пренощуват в този красив град.

Град Люлебургаз се намира на 60 км. от гр. Къркларели и двата града и техните забележителности могат да бъдат посетени като част от туристическа екскурзия. Градовете могат да бъдат посетени главно чрез транспорта, организиран от туристите или туристическа агенция, тъй като малък брой хора в междуградския транспорт

разбират и говорят английски език. Люлебургаз, подобно на Одрин, е също известен със своята вкусна национална кухня и десерти като: баклава, реване, халва, локум, и др. и тези вкусни храни могат да бъдат намерени в околните магазини и ресторанти.

Комплексът има потенциал да привлече повече туристи в град Люлебургаз. Посещението на комплекса привлича повече хора от Турция, но ако бъде добре промотиран и бъдат включени пакети със забележителности в Одрин, той може да привлече значителен брой чужди туристи, чиято основна цел е да посетят Одрин или Истанбул.

Цели и дейности

Целите и дейностите са свързани с популяризирането на Люлебургаз като туристическа дестинация, която в повечето случаи често остава в сянката на Одрин. Освен гастрономическия туризъм, градът може да предложи и обекти с културно-историческа стойност, като комплексът Сокуллу Мехмет Паша. Усилията на администрацията е да бъдат разработени съвместни туристически пакети с Одрин, особено такива, свързани с дейността на най-известния османски архитект – Мимар Синан.

Постигнати резултати и индикатори

Благодарение на мерките предприемани от страна на администрацията на градът за популяризиране на комплексът Сокуллу Мехмет Паша в последните години се наблюдава увеличаване на броя на туристите посещаващи Люлебургаз. Голяма част от туристите, предимно вътрешните такива, които посещават Одрин, преди това успяват да посетят и Люлебургаз. Това оказва положително влияние за развитие на туристическия потенциал на трансграничния регион като способства за неговото оптимално балансиране що се отнася до разпределение на туристическите обекти.

Допълнителни коментари

Предвид това, че комплексът е проектиран от известния османски архитект Синан, могат да бъдат разработени туристически пакети, свързани с неговите архитектурни достижения. Това ще способства за цялостното развитие на туристическия потенциал в трансграничния регион, особено що се отнася до задоволяване на потребностите туристите, интересуващи се от типичната за Османската империя архитектура.

Възможности за представяне и популяризиране на идентифицираните добри практики и наличните туристически пакети в трансграничния регион България – Турция

Интернет – най-ефективния начин идентифицираните от фокус-групите и от интервютата добри практики да бъдат ефикасно и качествено популяризирани сред потенциални туристи и представители на туристическия сектор е разпространението на информация в интернет и по-конкретно по специализирани туристически платформи, интернет сайтове и други информационни интернет масиви.

Туристически промоционални видеа – идеята е популяризирането на туристическия потенциал на трансграничния регион, в това число и горе-посочените добри практики и разработени допълнително туристически пакети, посредством пускане на промоционални туристически видеа за различни туристически дестинации и обекти в региона. Тези видеа могат да бъдат кратки, тип трейлъри, както и по-продължителни, като могат да бъдат пускани както на националните телевизии, така и такива които са свързани с пътувания, история и тн. При наличие на бюджет могат да бъдат и пуснати реклами за различни туристически пакети, в случай на интерес от туроператори.

Кампания в социалните мрежи – социалните мрежи днес са комуникационен феномен, чрез който лесно може да се достигне до определена целева група

Промоционални материали – включване на представените добри практики и потенциални туристически пакети в рекламни туристически промоционални материали, които да бъдат раздавани на представители на целевата група по време на различни прояви в областта на туризма, както и налични в различни информационни туристически центрове.

Промоционални прояви и туристически борси и изложения – представяне на добрите практики по време на провеждане на различни мероприятия за туризъм. Такива могат да бъдат семинари, симпозиуми, конференции и други. Особено ефективно могат да бъдат

събитията в сферата на туризма в България по време на Председателството на Съвета на ЕС през 2018 г. Също така информация може да бъде разпространявана и по време на различни туристически борси и изложения, както в трансграничния регион, така и на цялата територия на България и Турция, а така и на такива в чужбина.

Заклучение

Потенциалът на развитие, в това число и този, свързан с туризма, в трансграничния регион е значителен. Идентифицираните в изследването добри практики могат да бъдат приложени на различни места – дестинации/обекти в трансграничния регион България - Турция, с което неговия туристически потенциал и възможности да бъдат ефективно и балансирано разработени. На лице са всички фактори идентифицираните практики да бъдат успешно приложени, а именно тези, свързани с действията на местните административни структури, наличната туристическа инфраструктура, тенденциите в развитието на туризма и др. Прилагането на тези практики ще има изцяло положителен ефект за трансграничния регион като ще допринесе за увеличаването на туристопотока, подкрепа на местните производители и малки и средни предприятия, както и намаляване на социално-културните различия между различните групи.

Идентифицираните добри практики ще помогнат за разработването на нови туристически пакети, които на свой ред диверсифицират и балансират настоящата туристическа структура в региона, като я направят по-конкурентноспособна и успяваща да задоволи потребностите на различни типове туристи, в това число и такива търсещи туризъм с акцент върху културно-историческото и археологическото наследство.

Източници

Национален Статистически Институт, Република България, <http://www.nsi.bg/bg/>
Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tourism_statistics/bg
Кноема, www.knoema.com
Община Бургас, <https://www.burgas.bg/>
Община Одрин, <http://www.edirne.gov.tr/>
Община Несебър, <http://nessebarinfo.com/>
Община Созопол, <https://www.sozopol.bg/>
Министерство на туризма на Р България, www.tourism.government.bg/
Министерство на културата и туризма на Р Турция, www.kultur.gov.tr
<http://bulgariatravel.org/en>
<https://opoznai.bg>
<https://europa.eu/>
<http://www.consilium.europa.eu/bg/policies/package-travel/>
<http://www.businessdictionary.com>
<http://bnr.bg/burgas>
<http://www.bourgas-airport.com>
www.nasamnatam.com
www.visitnessebar.org
<https://www.nationalgeographic.bg>
<https://pochivka.bg>
<http://poseti.guide-bulgaria.com/>